

Kjære Kirsten, kjære dere alle!

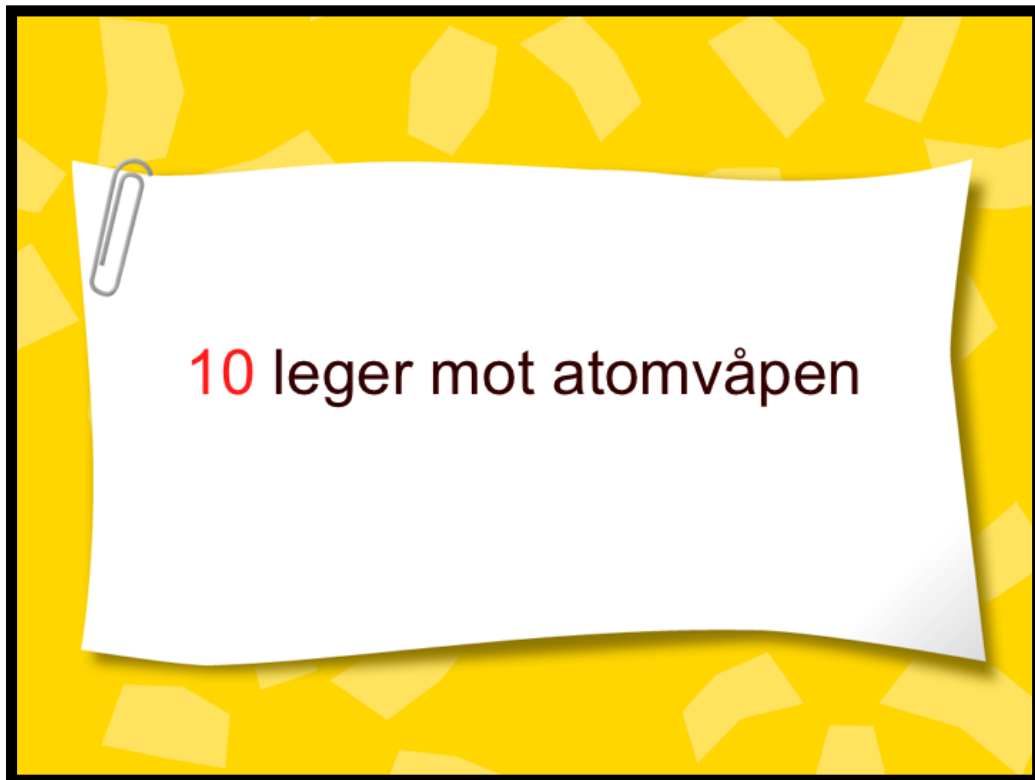
Egentlig burde dette innlegget hatt tittelen: Kirsten Osen mot atomvåpen. Kirstens innsats for å forebygge det vi tidligere kalte "den siste epidemi", atomkrigen, kunne fylt hele seminarprogrammet. Men da ville Kirsten ha gått. Hun har gitt oss klar beskjed om at vi kan bruke hennes 90-års dag til å sette legers kamp mot atomvåpen på dagsorden, men noe fokus på seg selv vil hun ikke ha.

Helt fri oppmerksomhet slipper hun ikke, men jeg følger (som alltid) Kirstens anvisninger.

Hvite frakker mot atomvåpen – en 73 årig historie

Historien om legers innsats mot atomvåpen er like lang som atomalderen, som begynte 6. august 1945 med bombingene av Hiroshima. Jeg har valgt å fortelle historien gjennom...

....10 leger som hver sin måte har gjort en betydningsfull innsats. Utvalget er mitt og kunne selvsagt vært annerledes, men jeg tror en kavalkade av disse 10 legene også illustrerer bredden og mangfoldet i denne legebevegelsen.

Marcel Junot (1904-1961)

- Sveitsisk lege (kirurg)
- Feltrepresentant for Den internasjonale Røde Kors-komiteen
- Var den første til å gi verden vitneskildringer fra Hiroshima (8. september 1945)

Vi starter med Marcel Junot, Sveitsisk kirurg med mange års erfaring som utsending fra Den internasjonale Røde Kors komiteen til ulike krigsområder. Sommeren 1945 ble han sendt til Japan og ankom etter en lang reise Tokyo 9. august 1945, dagen da Nagasaki ble bombet. Han hørte rykter om bombingene og sendte en sveitsisk forretningsmann Bilfinger til Hiroshima for å få førstehåndsrappport.

August 30, 1945

D GAIMUSHO TOKIO

6 SUZUKI FOR JUNOD STOP VISITED HIROSHIMA THIRTIETH CONDITIONS
APPALLING STOP CITY WIRED OUT EIGHTY PERCENT ALL HOSPITALS
DESTROYED OR SERIOUSLY DAMAGED INSPECTED TWO EMERGENCY HOSPITALS
CONDITIONS BEYOND DESCRIPTION FULLSTOP EFFECT OF BOMB
MYSTERIOUSLY SERIOUS STOP MANY VICTIMS APPARENTLY RECOVERING
SUDDENLY SUFFER FATAL RELAPSE DUE TO DECOMPOSITION OF WHITE

-- 2 --

BLOODCELLS AND OTHER INTERNAL INJURIES NOW DYING IN GREAT NUMBERS STOP
ESTIMATED STILL OVER ONEHUNDREDTHOUSAND WOUNDED IN EMERGENCY HOSPITALS
LOCATED SURROUNDINGS SADLY LACKING BANDAGING MATERIALS MEDICINES STOP
PLEASE SOLEMNLY APPEAL TO ALLIED HIGH COMMAND CONSIDER IMMEDIATE
AIRDROP RELIEF ACTION OVER CENTER CITY STOP REQUIRED SUBSTANTIAL QUANTITIES
BANDAGES SURGICAL PADS OINTMENTS FOR BURNS SULFAMIDES ALSO BLOODPLASMA
AND TRANSFUSION EQUIPMENT STOP IMMEDIATE ACTION HIGHLY DESIRABLE ALSO
DISPATCH MEDICAL INVESTIGATING COMMISSION STOP REPORT FOLLOWS CONFIRM
RECEIPT BILFINGER

Copie conforme
ARCHIVES DU CICR

30.august får han dette telegrammet:

Etter forhandlinger med amerikanerne lykkes han så å organisere en medisinsk hjelpeaksjon til Hiroshima. I løpet av de fem dagene de er der, noterer Junot det han observerer og tar med hjem til Sveits flere hundre fotografier som den første dokumentasjon av atombombens virkninger.

Dr Junot har som den eneste utlending fått sitt eget minnesmerke i Fredsparken i Hiroshima.

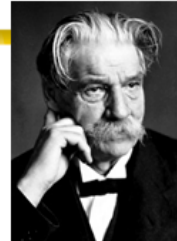

Røde Kors har ikke glemt
Junots rapport

➔ <https://twitter.com/ICRC/status/1010799186810408960>

Albert Schweitzer (1875-1965)

- Musiker, teolog og filosof - misjonslege i Gabon, Afrika
- Utviklet etikken "Ærefrykt for livet" som han fikk Nobels fredspris (1952) for
- Engasjerte seg samtidig mot atomvåpenkappløpet

Albert Schweitzer, tysk/fransk lege med mange talenter. Da han fikk Nobels fredspris i 1952, var han allerede en mytisk figur, universalgeniet med to doktorgrader som deretter utdannet seg som lege for å virke dypt i Afrikas urskog. Fra sitt sykehus i Lambarene maktet han likevel å engasjere seg i tidens store filosofiske og eksistensielle spørsmål. Han utviklet en etik bygd på prinsippet om «ærefrykt for livet», respekten for alt levende som norm. Han engasjerte seg også i kampen mot atomvåpen. Han ble med på flere opprop mot de atmosfæriske prøvesprengningene tidlig på 1950-tallet og holdt seg orientert om økningen i radioaktivitet som ble rapportert fra mange land.

Fra Schweitzers Nobelprisforedrag 1954

- ☛ *"...Let us dare to face the situation. Man has become superman...because he...commands...the latent forces of nature which he can now put to his own use.*
- ☛ *However, the superman suffers from a fatal flaw. He has failed to rise to the level of superhuman reason which should match that of his superhuman strength... Because he lacks it, the conquests of science and technology become a mortal danger to him rather than a blessing. – We are becoming inhuman to the extent that we become supermen".*

Hans bekymring over atomtrusselen kom til uttrykk allerede i 1954, da han forsinket holdt sitt Nobelprisforedrag i Oslo. Som Einstein forsto han at atomteknologien hadde forandret alt, bortsett fra menneskers måte å tenke på.

Senere utviklet han dette videre i sine appeller som han skrev i Afrika og fikk distribuert ved hjelp av sine kontakter i Nobelkomiteen i Oslo.

Hans appell "Declaration of Conscience" ble utsendt på radio fra Oslo i april 1957 og senere i en lang rekke land. Året etter ble tre påfølgende taler om "Fred eller atomkrig" også kringkastet fra Oslo og senere utgitt som bok.

○

Karl Evang (1902-1981)

- Lege, norsk helsedirektør 1938-1972
- Politisk radikal. Var med å starte "Sosialistiske lægers forening" 1931
- Embetsmann, helsepolitiker og uavhengig politisk aktivist
- Aktiv i kampen mot atomvåpen fra 1950-tallet av

Karl Evang var en legendarisk norsk helsedirektør som i en mannsalder ledet arbeidet med å bygge opp det moderne norske helsevesen. Politisk sto han på venstresiden, men han forble medlem av Arbeiderpartiet så lenge han var yrkesaktiv. Han var en loyal, men sterk embetsmann og byråkrat, men tok som privatperson en rekke uavhengig standpunkt i utenrikspolitiske saker. ("privatpraktiserende utenrikspolitiker")

Han ble tidlig engasjert i atomvåpenspørsmålet, dels som følge av sin prinsipielle motstand mot blokkpolitikken, men også på grunn av den informasjon han fikk om radioaktiv forurensning i Norge av de sovjetiske prøvesprengningene over Novaja Semla på 1950- og tidlig på 1960-tallet.

Da Norge sa nei til atomvåpen på norsk jord, 17.12.1957

Evang var en av dem som sto bak et benkeforslag som ble enstemmig vedtatt på Arbeiderpartiets landsmøte i mai-juni 1957. Resolusjonen hadde to punkter: Arbeiderpartiet skulle for det første «av all kraft gå inn for «øyeblikkelig stans av atomprøvene i alle land», og atomvåpen måtte for det andre ikke utplasseres på norsk område. Det var med dette vedtaket som grunnlag at statsminister Gerhardsen senere torpederte USAs planer om utplassering av atomvåpen i alle NATO-landene, gjennom sin berømte tale på NATOs toppmøte i desember 1957, der han sa nei til atomvåpen og fremmede baser på norsk jord. Et utspill som gikk i mot den USA-vennlige ledelsen i Arbeiderpartiet, men som gjenspeilte folkets ønske.

Atommarsjen 19.mars 1961

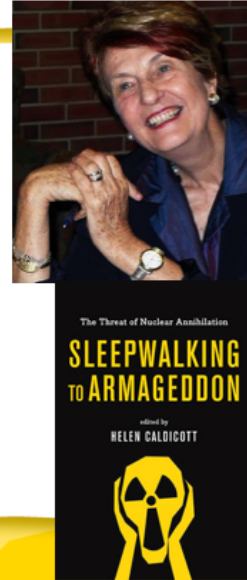

19. mars 1961 gikk titusener godt voksne kvinner og menn i flere demonstrasjonstog mot atomvåpen i Oslo. Det var ingen tilfeldighet at det var Karl Evang som holdt hovedinnlegget på møtet foran rådhuset. Evang hadde stor tro på et slikt direkte folkelig engasjement og sa blant annet: "Dette er den viktigste politiske meningsytring her i landet siden den annen verdenskrig".

Kampen mot atomvåpen tidlig på 1960-tallet var en tverrpolitisk bevegelse som rettet seg mot atomvåpen uansett opphavsland. En av dem som var med å stifte Kampanjen mot atomvåpen som organiserte atommarsjen, var barnepsykiateren Anne Grieg, som senere ble en viktig aktør i Norske leger mot atomkrig på 1980-tallet

Helen Caldicott (1938-)

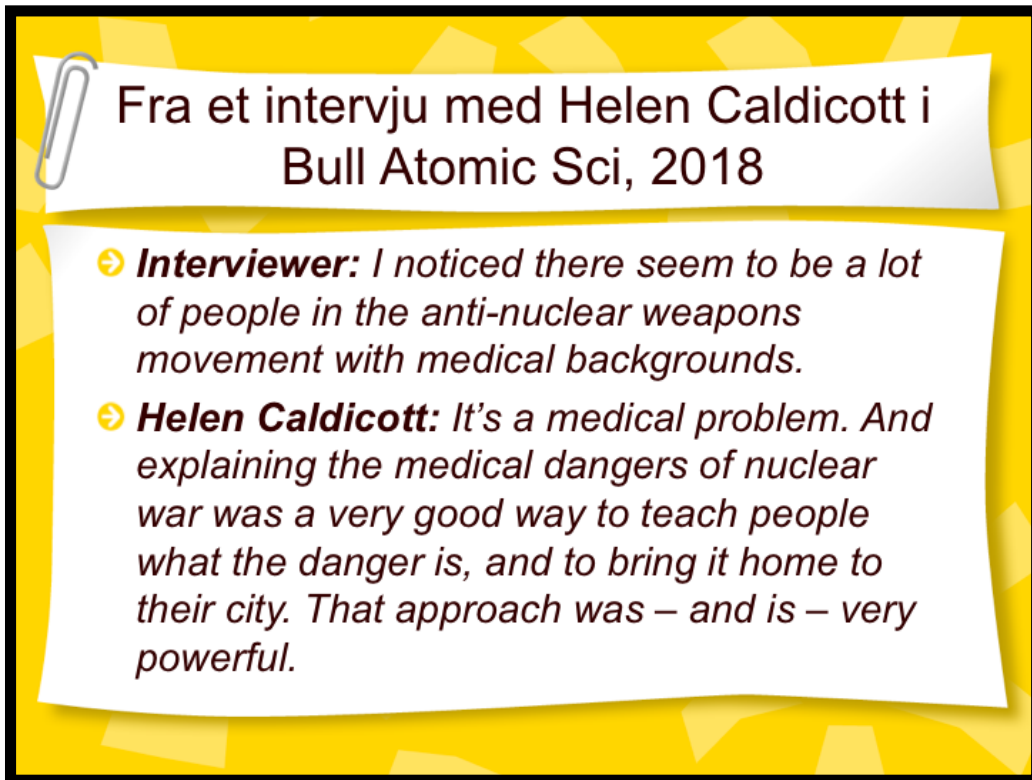
- ⇒ Australsk barnelege, jobbet i USA 1977-1986
- ⇒ Aktiv mot prøvesprengningene i Stillehavet og uranmining på 1970-tallet
- ⇒ Reetablerte *Physicians for Social Responsibility*, USA 1978, president PSR 1978-1983
- ⇒ En lang rekke TV-opptredener, foredrag og artikler/bøker om atomvåpen, kjernekraft og andre miljøtrusler.
- ⇒ Fortsatt aktiv på sosiale medier, f.eks. <http://www.helencaldicott.com> og [@DrHCaldicott](https://www.instagram.com/DrHCaldicott)

Som 19-årig fersk medisinstudent, leste Helen Caldicott Nevil Shute's dystopiske roman: *On the Beach*, som skildrer situasjonen i Australia etter en utslettende atomkrig på den nordlige halvkulen. Den begynner slik: "This is how the world ends; not with a bang, but a whimper."

Boken skremte Caldicott så mye at hun dediserte sitt liv til å arbeide mot atomtrusselen. Mens hun arbeidet på Harvard tok hun i 1978, sammen blant annet sammen med den unge legen Ira Helfand, initiativ til å gjenoppvekke organisasjonen *Physicians for Social Responsibility* fra dvalen. På få år fikk PSR 23 000 medlemmer.

Senere vendte hun tilbake til Australia, men er fortsatt 80 år gammel iherdig aktivist mot atomvåpen, kjernekraft, global oppvarming og andre miljøtrusler. I et nylig intervju sa hun: "På gravstøtten min skal det stå: –Jeg forsøkte».

Fra et intervju med Helen Caldicott i
Bull Atomic Sci, 2018

- ☛ **Interviewer:** *I noticed there seem to be a lot of people in the anti-nuclear weapons movement with medical backgrounds.*
- ☛ **Helen Caldicott:** *It's a medical problem. And explaining the medical dangers of nuclear war was a very good way to teach people what the danger is, and to bring it home to their city. That approach was – and is – very powerful.*

I det samme intervjuet ble hun spurt hvorfor så mange leger engasjerer seg mot atomvåpen.

Helen Caldicott som kommunikator

⇒ <https://www.youtube.com/watch?v=HC4f1zXJz2Y>

Bernhard Lown (1921-)

- Emigrerte 1934 til USA fra Litauen
- Kardiolog - utviklet overvåkingsenheter og oppfant defibrillering ved akutt hjertestans
- Var med å grunnlegge *Physicians for Social Responsibility* 1962
- Tok initiativ til IPPNW 1980 - første co-president
- Mottok Nobels fredspris på vegne av IPPNW 1985

Vi går nå videre til de to legene som etter mitt skjønn har betydd mest for å gi legestanden en felles stemme i kampen mot atomvåpen. Det er naturlig å starte med Bernhard Lown. Han kom til USA som ungdom og fikk etterhvert en forrykende medisinsk karriere som kardiolog i Boston og professor ved Harvard University. Han var med å utvikle overvåkingsenheter og finne opp defibrillatoren, som har reddet hundretusener av mennesker ved hjertestans.

Men han engasjerte seg også tidlig i atomtrusselen. I 1961 samlet Lown en gruppe leger fra Boston og dannet [Physicians for Social Responsibility](#) (PSR). Gruppen publiserte i mai 1962 en serie på fem artikler om temaet "The Medical Consequences of Thermonuclear War» i [New England Journal of Medicine](#). Disse artiklene omtalte for første gang konsekvensene av et omfattende atomangrep mot USA og vakte enorm oppsikt. De bidro til at den begrensede avtalen mot atmosfæriske prøvesprengninger ([Limited Test Ban Treaty](#)) ble vedtatt av Senatet i USA.

Jevgenij Ivanovitsj Tsjazov (1929-)

- Russisk lege (kardiolog)
- Visehelseminister 1967–87 og helseminister 1987-1990
- Medlem av sentralkomiteen i det sovjetiske kommunistpartiet fra 1982
- Grunnla IPPNW sammen med Bernard Lown i 1980, IPPNW co-president 1980-1987
- Mottok sammen med Lown Nobelprisen for IPPNW 1985

På slutten av 1970-tallet var verden tilbake til en vanvittig atomopprustning. Den kalde krigen var på det mest dypfrosne, uten kontakt mellom øst og vest. Lown oppfattet situasjonen som suicidal og han lette etter en måte å gripe inn i denne spiralen før det var for sent. Han fikk ideen om å søke kontakt med noen sovjetiske kolleger for å undersøke om man kunne gjøre noe i fellesskap på tvers av den politiske kløften. Han hadde truffet noen sovjetiske kardiologer på faglige møter. Etter store anstrengelser fikk han til slutt kontakt med en av dem, Jevgenij Tsjazov. Resultatet ble dannelsen av IPPNW i 1980. Fem år senere tok Lown og Tsjazov i mot Nobels fredspris i Oslo.

Tsjazov har etter mitt syn en like stor helterolle i dette dramaet som Lown. Da han ble kontaktet av Lown i 1979 var han en del av det sovjetiske maktapparatet, som visehelseminister. Dette innebar også at han var personlig lege for flere i den absolutte makteliten i Sovjet, inkludert generalsekretæren Leonid Brezjnev. For ham å innlede et samarbeid med en amerikansk kollega om en så følsom politisk sak som atomvåpen, var ytterst risikabelt. Han gikk med på å møte Lown i Moskva, men sa først nei til videre samarbeid. Men etter å ha snakket med sin datter (også lege) som sa at han også hadde et ansvar for sin datterdatter, ombestemte han seg i løpet av natten. Dermed ble IPPNW en realitet, egentlig en helt utenkelig konstruksjon i disse paranoide

tidene. Resten er historie, som man sier.

Fra Nobelprisforedragene 11.12.1985

⇒ <https://tv.nrk.no/serie/nobels-fredsprisutdeling/fnyh70002385/11-12-1985>

Tilman Ruff (1955-)

- Australsk infeksjonsmedisiner, professor ved Nossal Institute for Global Health, [University of Melbourne](#), rådgiver for Røde Kors og WHO (vaksiner).
- Aktiv i MAPW, Australia fra 1982, co-president IPPNW fra 2012
- Grunnlegger av ICAN (2006) og aktiv i ledelsen av ICAN til 2018.

Vi beveger oss videre til en annen australsk lege. Tilman Ruff jobber med internasjonal helse som professor og som rådgiver for Røde Kors og WHO. Som ung småbarnfar ble han – som så mange andre leger tidlig på 1980-tallet– trukket med i den internasjonale legebevegelsen mot atomkrig. På få år fikk IPPNW et samlet medlemsskap på 140 000 leger. Tilman hadde ulike tillitsverv i den australske legeförening mot krig og var foreningens leder i 2005, da den malaisiske IPPNW-veteranen Ron McCoy kom med ideen om å lage en internasjonal kampanje for å forby og eliminere atomvåpen etter modell av de tilsvarende kampanjene mot landminer og klasevåpen.

Sammen med sin gode venn og kollega Bill Williams tok Tilman denne ideen ut i livet. De lyktes i å skaffe midler til å starte et lite kampanjesekretariat i Melbourne og få IPPNW til å adoptere kampanjen som sin hovedvirksomhet allerede i 2006. I 2007 ble ICAN lansert som en internasjonal kampanje åpen for andre partnerorganisasjoner og på få år var kampanjen en ledende aktør i arbeidet mot atomvåpen. Bill Williams døde dessverre brått i 2016 og fikk altså verken oppleve vedtaket om et internasjonalt forbud mot atomvåpen og Nobelprisen til ICAN i 2017.

Etter mitt syn er Tilman Ruff den moralske Nobelprisvinneren.

Tilman forteller selv, på sin sedvanlig beskjedne måte, om oppstarten av ICAN i dette intervjuet, gjort like etter annonseringen av Nobelprisen i oktober 2017.

Robert Mtonga (1965-2017)

- Zambisk lege
- Som student fra 1988 aktiv i
Zambian Healthworkers for
Social Responsibility
- IPPNW co-president 2010-
2014
- Engasjerte seg aktivt i
kampanjene mot landminer,
klasevåpen og i kampanjen
for Arms Trade Treaty,
foruten i ICAN

En annen representant for den brede internasjonale legebevegelsen var den zambiske legen Bob Mtonga, som dessverre også døde alt for tidlig og før ICAN fikk Nobelprisen.

Også han kom inn i på 1980-tallet som student i den zambiske IPPNW-foreningen og var en av IPPNWs ko-presidenter 2010-2014. Bob var full av energi og entusiasme og deltok med liv og lyst i mange kampanjer mot inhumane våpen, ikke minst håndvåpen. Han fikk oppleve av FN vedtok Arms Trade Treaty i 2013, en avtale som regulerer handelen med småvåpen.

Etter dette viet han seg fullt mot atomvåpen og var en svært viktig person i ICANs arbeide for å samle de mange afrikanske nasjonene bak tanken om et internasjonalt forbud mot atomvåpen.

Bob om hvorfor Afrika skal
engasjere seg i atomvåpen

⇒ <https://www.youtube.com/watch?v=UIR7zq59vS8>

Kirsten Osen (1928-)

- Anatom, første norske kvinnelige professor i medisin
- Aktiv i NLA siden dannelsen 1982, som styre- og rådsmedlem, mm.
- Også medlem av Pugwash Norge
- En lang rekke avisinnlegg og kronikker om atomvåpenspørsmålet

Jeg ønsker å avslutte denne presentasjonen av leger mot atomvåpen med to norske representanter. Den ene er – selvfølgelig – Kirsten Osen. Kirsten har vært med i Norske leger mot atomvåpen siden foreningen ble startet i 1982. Beskjeden som hun er har hun aldri vært foreningens leder, men jeg tar ikke for hardt i når jeg sier at hun har ledet fra innsiden, som mangeårig styre- og rådsmedlem.

Med ledelse mener jeg at Kirsten har vist vei, alltid lett etter nye åpninger og initiativ for å fremme foreningens sak. I foreningen har Kirsten vært det personifiserte sekretariat og arkiv, men hun har også hatt nese for politisk arbeid og – ikke minst – utrettelig argumentert for atomnedrustning i dagspressen.

Jeg liker også å tenke på Kirsten som en typisk Bestemor for fred, denne ukuelige gruppen av eldre kvinner som uke etter uke stillferdig fremmer budskapet om fred. I IPPNW har vi mange slike hverdagshelter, som maurer på, ustoppelige, uslitelige, milde i formen, men jernharde i viljen.

Saima Naz Akhtar (1987-)

- ➔ LIS-lege (anestesi)
- ➔ Aktiv i MedFred og NLA siden 2010
- ➔ Styremedlem fra 2016 og leder NLA fra 2017

Som den 10. og siste lege mot atomvåpen velger jeg meg Saima Akhtar, NLAs nåværende leder. Hun representerer den nye unge generasjonen som ikke minst ICAN er preget av. Saima kom inn i NLA som ung student i Bergen og viste seg tidlig som en arbeidsom og uredd person. Hun har alltid vært lett å be, og tar egne initiativ. Som så mange unge, er det internasjonale samfunnet en naturlig arena for henne, enten det skjer gjennom fysiske møter eller via internettet.

Saima har også vist seg som en politisk trollkvinne, som får til ting som vi eldre ikke trodde var mulig. Med slike unge leger som Saima, følger jeg meg trygg på at leger fortsatt vil gjøre en viktig innsats i kampen for en tryggere verden uten atomvåpen.

Mange flere leger kunne vært nevnt, men tiden strekker ikke til. Leger mot atomvåpen favner vidt, geografisk, politisk/kulturelt, aldersmessig og faglig. Selv om de aller fleste nøyer seg med å støtte saken gjennom sitt medlemskap, forteller et medlemstall på omkring 750 at saken fortsatt har bred støtte blant norske leger. Og det vi har vært med på de siste 10 årene, med ICAN, atomvåpenforbud og Nobelpris gir stor inspirasjon for det videre arbeidet.

Vi gir oss ikke!

Takk for oppmerksomheten.